

Ronald van Raak

Op zoek naar ons

De politiek door andere ogen

VAN RONALD VAN RAAK VERSCHENEN EERDER

- » *Op zoek naar vrijheid. Een filosoof in de politiek* (2012)
- » *De Eerste Kamer. De andere kant van het Binnenhof*
(met Arjan Vliegthart, red.) (2011)
- » *Socialisten. Woorden in de strijd* (red.) (2010)
- » *Socialisten. Mensen achter de idealen* (red.) (2008)
- » *Modern Socialisme* (met Jan Marijnissen) (2008)
- » *Socialisme. What's left? Klassieke teksten ingeleid door socialisten van nu* (2007)
- » *Het rijke rooie leven. Verhalen over socialisme in Nederland* (2006)
- » *Oud licht op nieuwe zaken. Adviezen van Erasmus, Spinoza, Thorbecke, Multatuli, Huizinga e.a.* (2003)
- » *In naam van het volmaakte. Conservatisme in Nederland in de negentiende eeuw* (2001)
- » *De moderne dwaas. Bertolt Brecht en de moderne zingeving* (1997)

Eerste druk februari 2015

© 2015 Ronald van Raak | Uitgeverij Van Gennep
Nieuwezijds Voorburgwal 330, 1012 RW Amsterdam
Ontwerp omslag Léon Groen
Drukwerk Bariet, Steenwijk
ISBN 9789461643612 | NUR 740

WWW.UITGEVERIJVANGENNEP.NL

Inhoud

Inleiding	9
Nostalgie met Maggie MacNeal	13
De elite van Aristoteles	15
Het geklets van consultants	19
De moeder van Socrates	22
Piketty: eindelijk een gewone econoom	27
Jezus de gelijkmaker	30
Een nieuwe antithese?	34
Marx als profeet	38
Het gat in de Handelingen	42
De tranen van Augustinus	45
De jezuïetenstreken van paus Franciscus	49
De hartstocht van Spinoza	53
De verzorgingsstaat als ideologisch strijdtoneel	57
De omkering van Kant	60
God laat zich niet lasteren	64
De bevalling van paus Johanna	68
De idioot van Dostojevski	71
Gogol en het roekeloze Rusland	76
Waarom wij de Russen niet begrijpen	79
Oggepakt in de DDR	83
De dwaas van Erasmus	85
Fietsen door de Tweede Kamer	89

Adel verplicht: een duel in de Kamer	92
De onderbuik van Freud	95
Worstelen met het wij-gevoel	99
De stuivers van Brecht	103
Totaal witte kamer	108
Huizinga en de mediademocratie	110
Pas op voor de volksambtenaar	114
Nederland en de NSA	117
De revolutie van de geheime dienst	127
De atoombom uit Almelo	129
Onze kinderen, onze vijanden?	132
Moord en maffia op de Antillen	140
De knellende band van het Koninkrijk	147
De VVD in therapie	151
Hoe 'fit' is een VVD'er?	155
Een GroenLinkse klik	157
Domela en de SP	159
'Kleine luyden' en 'smalle marges'	165
Ideologie is geen hobby	167
Alweer een kosmopoliet!	172
<i>Verantwoording</i>	175

Inleiding

Politiek is onrust. In de Tweede Kamer worden alle maatschappelijke problemen besproken, sociale conflicten worden uiteindelijk hier uitgevochten. Als Tweede Kamerlid is het goed om af en toe aan die onrust te ontsnappen en inspiratie op te doen in het verleden. Daarvoor zijn vele klassieke denkers voorhanden, die juist *klassiek* zijn omdat mensen hun boeken al vele eeuwen lezen. Over een aantal van die denkers heb ik columns geschreven, omdat ze mij met andere ogen doen kijken naar de actuele politiek.

Wat zou Aristoteles hebben gevonden van onze bestuurders? Waarom kunnen zij een voorbeeld nemen aan de moeder van Socrates? Wat kunnen politici leren van het gelijkheidsideaal van Jezus Christus, of van de sociale profetie van Karl Marx? In dit boek kunt u lezen over de hartstochten van Spinoza en de tranen van Augustinus; de rede volgens Kant en rechtvaardigheid voor Dostojevski; de moraal van Brecht en de onderbuik van Freud. Waarom mensen zich volgens Erasmus nooit moeten schamen, waarom politici volgens Huizinga moeten oppassen voor de massamedia, en waarom socialisme volgens Domela Nieuwenhuis altijd gezellig moet zijn.

Ook ik bekijk de politiek door heel eigen ogen. Dat merk ik direct als ik in debat ga met andere politici. Als ik word gevraagd om te reageren op discussies binnen de PvdA over linkse politiek na jaren van neoliberal beleid, of als ik mijn mening mag geven over de bewering van VVD'ers dat dit neoliberalisme nooit heeft bestaan. Mijn eigen blik blijkt ook uit mijn onbegrip over de opstelling van linkse politici die volharden in het marktdenken, zoals bij GroenLinks. Of als ik me laat verrassen door rechtse politici die op zoek zijn naar alternatieven, zoals in de ChristenUnie. Naast de tegenstelling tussen 'links' en 'rechts' lijken politieke partijen zich steeds meer op een andere wijze te onderscheiden: door een beleid dat uitgaat van het 'ik' of een politiek die op zoek gaat naar het 'ons'.

Een rode draad in deze columns is het beeld dat politici hebben van de mens en de samenleving, over wie wij zijn en wat ons samenbrengt. De verzorgingsstaat is een antwoord op maatschappelijke problemen, van werkloosheid en armoede, ziekte en ouderdom. Maar diezelfde verzorgingsstaat wordt in Den Haag steeds vaker gezien als een probleem op zichzelf. Ik ga op zoek naar de gedachten over sociale zekerheid in de verschillende politieke partijen en treed in discussie met mensen die worstelen met het wij-gevoel. Daarnaast probeer ik te verklaren waarom oude denkbeelden opnieuw populair worden (Thomas Piketty) en oude leiders soms opnieuw kunnen inspireren (paus Franciscus).

In de voorbereiding op debatten stuit ik soms op opmerkelijke verhalen. Zoals over de deelname van onze geheime dienst aan de verkiezingen, en het betrokken zijn van Neder-

land bij de verspreiding van atoomwapens. Ook vertel ik in dit boek over mijn bezoek aan de DDR, waar ik direct werd opgepakt. Actuele politieke problemen komen aan bod, zoals onze betrokkenheid bij de Amerikaanse afluisterpraktijken, de aantrekkingskracht van de jihad op jongeren in Nederland en de infiltratie van de maffia op de Antillen. En mijn ergernissen over het geklets van consultants en de uitholling van de rol van volksvertegenwoordiger.

In dit boek probeer ik te kijken door de ogen van de premiers Abraham Kuyper en Joop den Uyl, de schrijvers Nikolaj Gogol en Gerard Reve, en de dichter Gerrit Kouwenaar – en de zangeres Maggie MacNeal. Ten slotte vertel ik u graag een aantal anekdotes over de Tweede Kamer, over het laatste duel tussen edellieden in het parlement, het plan voor een fietspad door de Tweede Kamer en een verborgen monument voor onze parlementaire democratie.

Het schrijven van deze columns was mij een bijzonder genoegen. Ik hoop dat u met het lezen ervan iets meekrijgt van dit plezier in de politiek. Dit boek is een vervolg op *Op zoek naar vrijheid. Een filosoof in de politiek* (2012).

Nostalgie met Maggie MacNeal

Als kleine jongen zat ik 's avonds in de keuken vaak te luisteren naar 'de piraat', een van de vele illegale radiozenders die uitzonden vanaf de andere kant van de Belgische grens. Zolang de piraat in de lucht was, hoefde ik niet naar bed. Stilletjes zat ik te hopen dat nieuwe luisteraars bleven bellen, met nieuwe verzoekjes. Zoals 'Terug naar de kust' van Maggie MacNeal, een liedje over een verloren jeugd, dat mij vervulde met nostalgie. Op een leeftijd waarop ik eigenlijk nog niets had om weemoedig over te zijn.

Boos op bankiers

In februari 2014 kreeg ik opnieuw een gevoel van nostalgie, toen Maggie MacNeal me een indringende vraag stelde over het gedrag van bankiers – voor het weekblad *Story* heb ik lange tijd vragen beantwoord van bekende Nederlanders. Maggie MacNeal is een veelzijdige zangeres, die als helft van het duo Mouth & MacNeal grote hits had in Amerika ('How do you do', 1972) en hoog scoorde bij het Eurovisie Songfestival

(‘Ik zie een ster’, 1974). Maar ook een zangeres die ballads kan zingen, zoals ‘Terug naar de kust’ (1976).

Maggie MacNeal was boos op de bankiers, die de samenleving veel schade hebben berokkend maar hier gewoon mee wegekomen. Daar was ik het van harte mee eens; dit is ook mijn frustratie. Lobbyisten hebben in Den Haag soms meer invloed dan Kamerleden. Ik antwoordde mevrouw MacNeal dat bij bedrog of nalatigheid bankiers wat mij betreft persoonlijk aansprakelijk moeten worden gesteld en dat zij strafrechtelijke vervolging behoeven. Een probleem is wel dat bankiers zo veel invloed hebben op de wetten die in de Tweede Kamer worden aangenomen dat hun afkeurenswaardig gedrag vaak helemaal niet in strijd is met de wet.

Maar het grootste probleem is de mentaliteit in de financiële wereld, van bankiers die zich werkelijk niet schamen voor hun schandelijke gedrag. Dat merkte ik kort daarop nog eens tijdens een debat op *BNR Nieuwsradio*, waar ook een CEO van ABN AMRO aanwezig was. Deze bankier kwam mij vertellen waarom de politiek zich minder met de samenleving moest bemoeien: de markt kan alle problemen toch veel beter oplossen? Toen ik vroeg waarom hij dat standpunt niet had toen zijn bank failliet ging en de overheid zijn puinhopen moest opruimen, was ik natuurlijk weer een ‘populist’. Misschien deed de vraag van Maggie MacNeal mij verlangen naar de banken van vroeger, naar bankiers met een andere mentaliteit. Een verlangen naar een bescheiden bankier die dienstbaar wil zijn en mensen vooruit wil helpen. Maar net als vroeger in de keuken, bij het luisteren naar ‘Terug naar de kust’, is dit een verlangen naar iets wat nooit heeft bestaan.

De elite van Aristoteles

Democratie en eigenbelang

Of iemand tot een elite behoort, heeft weinig te maken met macht – en al helemaal niet met geld. Een elite is een groep mensen die verantwoordelijkheid neemt voor iets wat groter is dan henzelf. Politici kunnen de eretitel ‘elite’ verdienen als zij verantwoordelijkheid nemen voor de samenleving. Veel bestuurders verdienen die titel nu niet, velen lijken vooral bezig met hun eigen carrière en hun eigen portemonnee. Dat is geen elite, maar een klik. Dit klikgedrag wordt bevorderd door een beleid dat bestuurders hoge bonussen geeft als zij snelle winsten maken.

Aristoteles zou je de klassieke filosoof bij uitstek kunnen noemen; zijn werken zijn door alle tijden heen bestudeerd. In de Griekse oudheid was hij een vooraanstaand leermeester, bijvoorbeeld van Alexander de Grote. In de middeleeuwen werd hij ‘de Filosoof’ genoemd, nadat Thomas van Aquino zijn filosofie in overeenstemming had gebracht met de leer van de kerk – en daarmee de kerkleer in de lijn van de filosofie van Aristoteles.